

Tillsynsenhetens granskning av advokatsamarbeten inom rekonstruktions- och konkursmarknaden

Bakgrund

Under våren 2024 inkom uppgifter till Advokatsamfundets tillsynsenhet om att advokater inlett samarbeten med aktörer på rekonstruktions- och konkursmarknaden på ett sätt som skulle kunna stå i strid med god advokatsed. Uppgifterna talade för att de externa aktörerna genom tvivelaktig uppsökande verksamhet och marknadsföring påverkade val av rekonstruktörer och konkursförvaltare samt att advokater återkommande åtagit sig uppdrag i samband med detta. Sådana samarbeten riskerar att strida mot Advokatsamfundets etiska regler rörande anskaffande av uppdrag och advokaters skyldighet att agera oberoende.

Advokatsamfundets tillsynsenhet har på grundval av uppgifterna genomfört en granskning av samarbeten mellan advokater och aktörer inom insolvensområdet. Syftet med granskningen har varit att utreda huruvida dessa samarbeten sker i enlighet med god advokatsed och om det finns risker för att klienters utsatta situationer utnyttjas, i strid med reglerna om oberoende och förbudet mot "ambulance chasing" enligt Vägledande regler om god advokatsed (VRGA) 7.8.1 och 7.8.3 samt andra närliggande frågor.

Frågorna kring dessa samarbeten har därefter uppmärksammats i media. Journalistiska granskningar har visat att vissa aktörer på rekonstruktions- och konkursmarknaden använt aggressiva säljmetoder och fakturerat företagare i ekonomisk kris oskäligen belopp för sina tjänster. Det har även framkommit att marknadsföring använts för att skapa trovärdighet och att det förekommit misstänkta försök att påverka advokater genom att styra uppdrag till dem. Rapporter har vidare belyst att flera konkursförvaltare ifrågasatt metoderna samt att Tillsynsmyndigheten i konkurs inlett en granskning gällande så kallade gäldenärsförslag.

Granskningens inriktning

Granskningen, som genomförts skriftligen, har omfattat advokater som enligt extern information ska ha åtagit sig uppdrag förmedlade av externa företag inom rekonstruktions- och konkursmarknaden. Tillsynsenheten har bland annat undersökt hur många sådana uppdrag advokaterna åtagit sig under de senaste två åren. Vidare har det granskats hur advokater säkerställer att uppdragsanskaffning sker i enlighet med VRGA:s krav på att inte utnyttja klienters utsatta situation. En central del av granskningen har också varit att bedöma

vilken insyn advokater har haft i de externa aktörernas verksamhet, särskilt gällande marknadsföring och förmedling av uppdrag.

Om företagsrekonstruktion och konkurs

En företagsrekonstruktion är ett rättsligt förfarande som syftar till att hjälpa företag med betalningssvårigheter att undvika konkurs genom att omstrukturera verksamheten och förbättra dess lönsamhet. Detta alternativ används när företaget bedöms vara livskraftigt men har hamnat i ekonomiska problem.

Det finns aktörer som erbjuder tjänster inom företagsrekonstruktion utan att bedriva advokatverksamhet. Dessa aktörer har inte möjlighet att åta sig uppdrag som förvaltare respektive rekonstruktör utan bygger i stället sin verksamhet på rådgivning inför ett eventuellt insolvensförfarande, övrig obeståndsrelaterad rådgivning samt genom att agera som ombud för gäldenären under företagsrekonstruktionen.

Ett företag kan ansöka om rekonstruktion hos tingsrätten. Om tingsrätten beviljar ansökan utses en rekonstruktör. Om en företagsrekonstruktion misslyckas och företaget inte kan återhämta sig ekonomiskt, kan det leda till konkurs. Det är tingsrätten som beslutar om konkursen och utser en konkursförvaltare. Den som ansöker om konkurs, vare sig det är gäldenären själv eller genom ett ombud, kan föreslå en lämplig person för rollen. Tingsrätten fattar det slutliga beslutet om vem som ska utses.

VRGA 7.8.1 och 7.8.3

Enligt VRGA 7.8.1 får en advokat inte anskaffa uppdrag på ett sätt som innebär att annans trångmål eller utsatta situation utnyttjas. Detta förbud mot så kallad "ambulance chasing" är centralt för att upprätthålla advokatens oberoende och skydda klienters integritet. Regeln syftar till att förhindra att advokater agerar opportunistiskt genom att söka upp klienter i svåra situationer för egen vinning. Detta är inte bara oetiskt utan riskerar även att underminera förtroendet för advokatkåren.

VRGA 7.8.3 föreskriver vidare att en advokat inte får medverka till eller godta att annan bedriver ackvisitionsverksamhet eller marknadsföring för advokatens räkning på ett sätt som inte är tillåtet för advokaten själv. Här föreligger alltså en viss undersökningsplikt för advokaten att försäkra sig om att ackvisitionsmetoderna som den tredje parten använt sig av ligger i linje med de skyldigheter som advokaten har.

Advokaternas hantering av samarbeten

Svaren från de granskade advokaterna visar på en viss variation i hur samarbeten med externa aktörer inom rekonstruktions- och konkursmarknaden förekommit och hanterats. Flera advokater har framhållit att de uppdrag som erhållits har kommit direkt från gäldenären och inte som ett resultat av formella samarbeten. Samtidigt har andra advokater angett att förslagen lämnats genom gäldenärens ombud och betonat att de endast haft begränsad insyn i hur dessa externa aktörer marknadsför sina tjänster.

Det finns också olika nivåer av kontroll över sådana förmedlade uppdrag. Vissa advokater beskriver att de har infört rutiner för att säkerställa att ackvisitionsmetoderna är förenliga med god advokatsed, medan andra inte har specificerat sådana åtgärder. En gemensam nämnare i svaren är att advokaterna överlag betonar vikten av att inte acceptera extern marknadsföring som skulle kunna uppfattas som vilseledande eller exploaterande. Samtliga har tagit avstånd från påståenden om utnyttjande av trångmål och förklarat att de inte aktivt medverkat till eller godkänt några former av ackvisition som skulle kunna strida mot god advokatsed.

Granskningen visar dock att anskaffning av uppdrag genom tredje part innebär både möjligheter och risker. Ett genomgående tema är att insynen i de externa aktörernas metoder varierar mellan de advokater som varit föremål för tillsyn. Medan vissa advokater har infört tydliga rutiner för att säkerställa att ackvisition sker i enlighet med god advokatsed, har andra uttryckt svårigheter att kontrollera hur externa aktörer marknadsför sina tjänster.

En särskild utmaning med sådana samarbeten är risken att advokatens oberoende äventyras – antingen genom att advokaten hamnar i ett faktiskt beroendeförhållande till en uppdragsförmedlande aktör, eller genom att han eller hon används för att skapa legitimitet åt en verksamhet som inte omfattas av advokatetiska regler. Advokater har en skyldighet att agera självständigt och får inte låta sitt namn, sin yrkesroll eller sin auktoritet användas i extern marknadsföring som kan vilseleda klienter eller skapa intryck av närmare koppling än vad som faktiskt föreligger.

Sammantaget understryker granskningen vikten av att advokater har en tydlig strategi för hur uppdrag erhålls och att det finns en medvetenhet om de risker som kan uppstå. De vägledande reglerna i VRGA 7.8.1 och 7.8.3 är tydliga i dessa avseenden och ställer klara krav på att advokater inte får anskaffa uppdrag på ett sätt som innebär att annans trångmål eller utsatta situation utnyttjas eller medverka till att annan bedriver marknadsföring för deras räkning på ett sätt som inte är tillåtet för advokaten själv. Advokaten måste även iaktta försiktighet när det gäller medverkan i vad som kan uppfattas som marknadsföring av den externa aktören.

Slutsatser

Granskningen har inte visat att de advokater som varit föremål för tillsyn utnyttjat klienters trångmål eller utsatta situation i de aktuella fallen. Däremot står det klart att samarbeten – formella eller informella – med externa aktörer kan medföra betydande risker, särskilt när insynen i dessa aktörers ackvisitionsmetoder är begränsad.

Externa aktörer och påverkan på uppdragsförmedling

Tillsynsenheten har inte haft möjlighet att närmare granska de externa aktörernas metoder, eftersom detta inte ryms inom tillsynens mandat. De journalistiska granskningar som gjorts pekar dock på att vissa aktörer inom rekonstruktions- och konkursmarknaden bedriver en uppsökande verksamhet riktad mot företag i ekonomiska svårigheter. Företagare påstås ha kontaktats och erbjudits hjälp med rekonstruktion eller andra ekonomiska åtgärder, ofta genom att tjänsterna framställts som en snabb lösning på akuta problem. Det har även förekommit uppgifter om att företagare uppmanats att agera på sätt som kan vara juridiskt tveksamma, exempelvis genom att prioritera vissa skulder inför en rekonstruktion – något som i vissa fall kan innebära risk för ansvar för borgenärsbrott.

Vidare har det framkommit uppgifter om vissa aktörer fakturerat höga arvoden för relativt enkla administrativa tjänster, som att ansöka om skatteanstånd. I flera fall har företag tvingats betala betydande förskott för tjänster som sedan inte genomförts på ett ändamålsenligt sätt. I samband med konkursförfaranden har det även rapporterats om försök att påverka konkursförvaltare, där externa aktörer antytt att de kan styra framtida uppdrag till advokater som de samarbetar med.

Advokatens ansvar och oberoende

De redovisade iakttagelserna visar att advokaters verksamhet och yrkesroll kan påverkas när uppdrag förmedlas av externa aktörer. Det ställer höga krav på advokaters medvetenhet om hur uppdrag anskaffas och vilka advokatetiska risker som kan uppstå i sådana samarbeten.

Dessa omständigheter understryker behovet av att advokater har tydliga rutiner för att säkerställa att uppdrag inte anskaffas i strid med god advokatsed. Det är särskilt viktigt att advokaten är medveten om de risker som sådana samarbeten kan innebära, och att signaler om oegentligheter fångas upp i tid. Om det finns indikationer på att en extern aktör använder metoder som strider mot advokatetiska krav, ska samarbetet omedelbart upphöra.

De vägledande reglerna i VRGA är redan tydliga i fråga om advokatens oberoende och förbudet mot så kallad *ambulance chasing*. Granskningen betonar vikten av att dessa regler efterlevs, men något behov av ytterligare förtydliganden bedöms inte föreligga.

Granskningen visar även att advokater behöver vara särskilt vaksamma på hur deras namn och yrkesroll används i extern marknadsföring. Mot bakgrund av vad som framkommit har tillsynsenheten, via styrelsen, hänskjutit ett ärende till disciplinnämnden.

En särskilt viktig aspekt av advokaters oberoende gäller just konkursförvaltning. Konkursförvaltaren har ett ansvar att självständigt pröva återvinningsmöjligheter och att anmäla misstänkta brott mot borgenärer. Om uppdraget utmynnar från någon form av samarbete med en extern aktör kan det, i vissa fall, finnas en risk att detta påverkar oberoendet och advokatens skyldighet att vidta nödvändiga åtgärder. Det är därför av största vikt att förvaltaren inte står i något beroendeförhållande till uppdragsförmedlande aktörer. En advokat som tar emot uppdrag via externa kontakter måste försäkra sig om att detta inte leder till lojalitetskonflikter eller påverkar den självständiga bedömningen av konkursboets rättigheter och skyldigheter. Dessa principer gäller inte bara inom konkursområdet, utan även inom andra områden där advokater kan komma i kontakt med externa aktörer som förmedlar uppdrag.

Tillsynsmyndigheten i konkurs granskning

Tillsynsenheten noterar att flera av de risker som identifierats har paralleller till Kronofogdens strategiska tillsynsinsats rörande gäldenärsförslag (KFM 5556-2025, publicerad den 2 april 2025). Kronofogdens konkurstillsynsenhet framhåller bland annat att konkurser som föregåtts av rekonstruktion, eller där gäldenärsombud inriktade på obeståndsrådgivning varit involverade, oftare uppvisar varningssignaler – såsom höga konsultarvoden, oklara tillgångsöverlåtelse och brister i bokföring. Rapporten lyfter också att gäldenärsförslag ofta lämnas utan föregående kontakt mellan gäldenären och den föreslagne förvaltaren, samt att jävskontroller sällan omfattar tidigare rekonstruktörer, likvidatorer eller gäldenärsombud.

Dessa iakttagelser förstärker behovet av tydliga rutiner hos advokater för att säkerställa att uppdrag inte anskaffas i strid med god advokatsed eller advokatens oberoende. Rapportens slutsatser bekräftar även tillsynsenhetens bedömning att det finns ett behov av ökad medvetenhet kring advokatens roll i förhållande till externa aktörer – särskilt när det finns risk att advokaten används som ett legitimerande inslag i affärsmodeller som är oförenliga med advokatetiken.

Det är samtidigt viktigt att betona att gäldenärsförslag i sig utgör ett väsentligt inslag i konkursförfarandet. Flera konkursförvaltare har framhållit att förslagen ofta bygger på professionella rekommendationer från banker eller större fordringsägare, som har god erfarenhet av en viss förvaltare och föreslår denne utifrån kompetens och kapacitet. I

praktiken sker gäldenärsförslag därför ofta på initiativ av externa intressenter som har förtroende för en viss advokat – även om det formellt framstår som gäldenärens eget val.

Denna möjlighet till påverkan är i många fall avgörande för att erfarna konkursförvaltare med större organisationer ska kunna ta sig an komplexa uppdrag. Granskningen ska därför inte tolkas som ett ifrågasättande av gäldenärsförslag generellt. De risker som lyfts fram i rapporten handlar om situationer där externa, oreglerade aktörer använt aggressiva och tveksamma metoder, och där advokaten riskerar att indirekt utnyttja klienters utsatthet samt att användas som legitimitet för affärsmodeller som står i strid med god advokatsed.

Avslutande bedömning

Granskningen har inte visat att de advokater som varit föremål för tillsyn utnyttjat klienters trångmål eller agerat i strid med god advokatsed i de aktuella fallen. Samtidigt står det klart att samarbeten med externa aktörer kan innebära advokatetiska risker, särskilt när insynen i aktörernas ackvisitionsmetoder och marknadsföring är begränsad.

Mot bakgrund av uppgifter som framkommit i granskningen har tillsynsenheten, via styrelsen, hänskjutit ett ärende till Advokatsamfundets disciplinnämnd. Det rör en möjlig överträdelse av reglerna om marknadsföring och advokatens oberoende. Detta understryker att även enskilda omständigheter i samarbeten kan aktualisera disciplinärt ansvar, särskilt när advokaten riskerar att uppfattas som en del av affärsmodeller som inte är förenliga med advokatetiken.

Tillsynsenheten kommer att fortsätta följa utvecklingen inom området och särskilt beakta hur advokater säkerställer att samarbeten sker i enlighet med god advokatsed. Även behovet av ökad medvetenhet om advokatens roll i förhållande till externa aktörer kvarstår.

Tillsynsenheten ser också ett värde i fortsatt dialog med konkursförvaltare, tillsynsmyndigheter och andra berörda aktörer för att värna advokatyrkets integritet inom rekonstruktions- och konkursförfaranden.